

Məmmədzadə Arzu Asaf qızı
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası
arzu-memmedzade96@mail.ru

MÜSTƏQİLLİK DÖVRÜNDƏ YARADILAN PORTRETLƏRDƏ QADIN OBRAZLARI

Açar sözlər: *portret, qadın, kolorit, müstəqillik, müasir, milli*

Key words: *portrait, woman, coloring, independence, modern, national*

Ключевые слова: *портрет, женщина, раскраска, независимость, современный, традиция*

Müstəqillik qazandıqdan sonra Sovet ideologiyasından azad olmuş Azərbaycan incəsənəti yeni irəliləyiş yoluna qədəm qoyur. Əvvəlki dövrlərdə olduğu kimi bəhs etdiyimiz dövrdə yaradılan portretlərdə də qadın obrazları aparıcı yer tutmaqda davam edirdi. Rəssamlarımız ailə üzvlərinin, dostlarının həmçinin ictimai həyatın hər bir sahəsində fəaliyyət göstərən xanımların da obrazlarını portret qaleriyalarına daxil edilirdilər.

Müasir rəngkarlığımızın görkəmli nümayəndələrindən olan Altay Sadıqzadənin maraqlı işlərindən biri "Axşam" (1993) əsəridir. Burada günəşin istisindən əldən düşmüş şlyapalı qadın günün günbatan çağında ağacın yarpaqları arasında əlində böyük tut yarpağı ilə təsvir olunub. Primitiv və lakonik təsvir üslubuna baxmayaraq portretə insanın istirahət dəqiqələrində ətraf aləmə olan etinasızlığı, laqeydliyi, sakitlik və rahatlıq halı olduqca dəqiq əks olunub. Rəsmə mavi rənglə çəhrayı rəng arrasındakı effektiv kontrast əlavə ifadəlilik bəxş edir. Həmçinin Altay Sadıqzadənin sərbəst şəkildə yaratdığı portretlər sırasında "Günəş altında" (1993) əsəri özünəməxsus yer tutur. Yenə də çılpaq və qurşağa qədər təsvir olunan obraz qarşımızda dayanıb. Bənövşəyi rəngdə həll olunan obraz kompozisiyanı son dərəcə ifadəli edir. Günəşdə yanmış model sanki ona ayrılan məkana güclə sığışır. Əsərə baxdığımız zaman qızmar yay günündə xilas edici kölgənin sərinliyini hiss edirik. Özünün fərqli üslubu ilə seçilən sənətkar Tahir Salahovun yaradıcılığı təsviri sənətimizdə xüsusilə maraqlıdır. Onun 1997-ci ildə xüsusi diqqət və sevgi ilə yaratdığı "Varvaranın məktubla portreti" əsəri qadın obrazlarının yer aldığı ən maraqlı işlərindən biridir. Rəssamın yaxından bələd olduğu həyat yolaşının obrazı zəriflik, zahiri cizgilərin incəliyi ilə fərqlənir. Tablodakı kompozisiyaya fərqlilik gətirən əsas məqamlardan biri də əlavə detalları özündə əks etdirən güzgünün təsviridir. Otağın divarındakı güzgüdə obrazın zəif işıqlandırılmış simasını və siluetini rəssam dəqiqliklə çatdırmağa çalışıb.

Azərbaycan təsviri sənətinin yaşlı nəslinin nümayəndəsi Oqtay Sadıqzadənin 1997-ci ildə çəkdiyi aktrisa Şəfiqə Məmmədovanın portreti də maraqlıdır. Obrazın üz cizgiləri əsərin əsas məzmununu açıqlayır.

Rəssamın obrazın dərinliyi ilə seçilən qadın portretlərindən biri də görkəmli yazıçı Hüseyn Cavidin həyat yoldaşı Müşkinaz xanımın portretidir. Kətan üzərində yağlı boya ilə 1999-cu ildə yaradılmış portretə Müşkinaz xanım kreslodə əyləşmiş halda təsvir olunub. Əlini digər əlinin üzərinə qoyan xanım dalğalı saçlarla əhatələnmiş başını sola doğru əyib. Obrazın geyiminin həllində seçilmiş tünd rənglər, kədər və ciddilik ifadəsi vəhdət yaradır. Şübhəsiz ki, XXI əsrin ilk on illiyində yaradılan ən gözəl portret əsərlərindən birinin müəllifi Oqtay Sadıqzadədir. Söhbət sənətkarın 2002-ci ildə ərsəyə gətirdiyi kraliça II Yelizavetanın portretindən gedir. Kraliçanın taxta çıxmasının 50 illiyi münasibətilə yaradılan tablo kətan üzərində yağlı boya ilə çəkilib. Bütün xırdaqlarına kimi gözəl tərtib olunmuş kompozisiyada detallar məntiqə uyğun ardıcılıqla işlənib. Ağ, uzun libaslı kübar obraz dekorativ interyerin fonunda, dəbdəbəli sütunun qarşısında ayaq üstə dayanıb. Burada tac və boyunbağının təsviri əsəri daha da təntənəli edir.

Yaradıcılığında qadın obrazlarına xüsusi əhəmiyyət verən müasir rəssamlarımızdan biri də Altay Hacıyevdir. Onun 1995-ci ildə yaratdığı Ağəbəyim Ağanın portreti (Şəkil.1) maraqlı məziyyətləri ilə fərqlənir. Əsərin qəhrəmanı Qarabağ xanı İbrahim Xəlil xan Cavanşirin qızı, ədəbiyyatımızda özünəməxsus yeri olan incə ruhlu şairədir. Milli geyimdə təsvir edilən qadının zərif, incə daxili aləmi sənətkar tərəfindən təbiətin gözəlliyi ilə qarşılaşdırılır. Altay Hacıyev yaradıcılığında bununla kifayətlənməyib Məhsəti Gəncəvinin, Qönçəbəyim, Həcərin, Tutu Bikə və Xan qızı Xurşudbanu Natəvanın da kamil obrazlarını yaradıb. Kompozisiya biçimi və rəng həlli baxımından təkrarsız yaradılan bu əsərləri birləşdirən əsas cəhət obrazların hər birinə xas olan mübarizə ruhu, yaşayış-yaratmaq əzmidir. Daha sonra rəssam bu silsiləyə Aşıq Pərinin obrazının əlavə edilməsini də vacib bilmiş və beləliklə 2002-ci ildə yeni bir portret yaratmışdır. Saz-söz ustasının çöhrəsində öz dolğun ifadəsini tapmış psixoloji yaşantılar Qarabağın əsrarəngiz təbiəti fonunda yaddaşlara əbədi həkk olunur.

Əli Verdiyev politrasında sərt və ciddi rənglərlə yanaşı, lirik və şairanə, zərif rənglərlə də qarşılaşırıq. Bu baxımdan rəssam yaradıcılığında qadın obrazlarına geniş yer vermişdir.

"Fatma" (2000), "Selda" (2005), "Televizor qarşısında" (2005), "Nagihan xanım" (2004), "Ayişə" (2008), "Aylin" (2008) əsərləri onun türk qadınlarına həsr etdiyi portretlərdir. Bu əsərlərin hər birində rənglərin və cizgilərin harmonik vəhdəti canlanır.

"Fatma" əsərində əsas diqqəti tünd qırmızı örtüyə bürünmüş qadınının sönük baxışları çəkir. Abstrakt fon və əlvan qırmızı rəng obrazın həddən artıq fikirli aurası ilə birləşərək drammatizmi artırır.

Rəssamın 2005-ci ildə yaratdığı, həyat yoldaşınının təsvir olunduğu portretin zərif qəhrəmanı müdrik yaşlarında təsvir olunub. Təməşəçiyə qarşı yönəlmiş ifadəli baxışlarındakı təkminlilik və daxili güc həyatdan öz payını almış obrazın əsas xüsusiyyətləridir.

1991-ci ildə çəkilmiş "İspan qadını" əsərində pəncərə qarşısında kreslodə əyləşmiş kübar qadın təsvir edilib. Qarışıq texnikada ərsəyə gəlmiş bu əsərdə əsas diqqət qadının geyiminin plastikasına yönəlib.

Əli Verdiyevin qadın obrazlarını yaradarkən milliliyə və dekorativliyə daha çox can atdığını görürük. Bu qəbildən olan "Milli geyimli türk qızı" (2000-ci illər) tablosunda adından da göründüyü kimi türk milli geyimində gözəl gənc qadın təsvir olunub. Dekorativ həll olunmuş tabloda rəssamın türk qadınlarına rəğbəti özünü təcəssüm etdirir. Şərq koloritindən istifadə əsərə emosional əhval-ruhiyyə bəxş edir. Nəticədə Şərq qadınına məxsus sadəlik, gözəllik, utancaqlıq kimi xüsusiyyətlər özünü daha qabarıq büruzə verir.

Müasir Azərbaycan rəngkarlığının formalaşmasında, həmçinin bu günkü inkişafında misilsiz xidmətləri olan sənətkar Sakit Məmmədov hər zaman özünəməxsus dəst-xətti ilə fərqlənmişdir. Təəccüblü deyil ki, bu cür zəngin yaradıcılıq irsi olan sənətkar yaratdığı portret qaleriyasında qadın obrazlarına xüsusi yer verir. Onun "Aida" (2000) əsərində təsvir olunan gənc xanım düşüncələr aləminə qərb olub. Obraz nə qədər fikirli olsa da gözlərini kənara deyil təməşəçiyə yönəldib. Xanımlara məxsus nazlanmaq xüsusiyyəti bu obrazdanda yan keçməyib. Qadının geyimindəki rənglər, arxa fon, həmçinin əlində tutduğu gül-bütün bunlar bir-birləri ilə çox gözəl harmoniya yaradır. "Nərgiz" (2010) tablosu da rəssam tərəfindən yaradılan gözəl portretlərdən biridir. Gənc qadının qaranlıqlar içərisində işıq saçan siması əsas diqqəti qeyri iradi olaraq öz üzərinə çəkir. Bu əsərdə də obrazın tutqun gözləri fikirli halda uzaqlara yönəlmişdir.

Sakit Məmmədovun 2010-cu ildə yaratdığı "Aynur" əsəri də olduqca maraqlıdır. Gözəl bir yay günündə kölgəlikdə əyləşən balaca qız əlində xoşladığı çiçəkləri saxlamışdır. Burada balaca qızın əlində tutduğu yenicə çiçək açmış, zərif güllər obrazın həyatı ilə qarşılaşdırılır. Aynurun geyimi, şlayapası, bir az küskün siması obraza bir qədər şıltaqlıq abu-havası gətirir. Daha bir qadın portreti 2012-ci ildə yaradılmış "Lələ" əsəridir. Rəssam təsvir etdiyi qadının müasirliyə və dəbə olan meylini vurğulamaq üçün bəzək əşyalarından məharətlə istifadə etmişdir. 2015-ci ildə yaradılan "Portret" əsəri digərlərindən fərqlənir. Bu dəfə sənətkarın canlandırıdığı obraz şıltaq, gənc xanım deyil, artıq ömrünün çox hissəsini geridə qoymuş yaşlı bir qadındır. Obrazın baş örtüyü əsərə millilik gətirir.

Sakit Məmmədovun yaratdığı qadın obrazları sırasında biz həmçinin dünya miqyasında tanınmış şəxslər ilə də rastlaşırıq. Monika Beluççinin, Şahzadə Diananın, Ajda Pekkanın portretləri bu qəbildəndir.

Anna Mariya Belluççi" (Şəkil.2) əsərini 2015-ci ildə yaradıb. Öz gözəlliyi ilə hər kəsi heyran edən aktrisa sanki hansısa jurnalın üz qabığı üçün poz verir. Obraza incə yanaşma, dərin maraq onu olduğu kimi ifadəli təsvir etməyə kömək edir.

Ədəbiyyat:

1. Анар. Литература, искусство, культура Азербайджана. I том. «Letterpress», Баку - 2010. 874 стр
2. Əsgərova X. XX əsr Azərbaycan boyakarlığının inkişafı. Bakı, 2015.
3. Fərzəliyev. Ç Azərbaycan rəngkarlığı antologiyası. Bakı: Mega 2007.

Women portraits created during the independence period

Summary

After the collapse of the Azerbaijani art, unconditionally from the Soviet ideology, got acquainted with the new way. As in the previous periods, the portraits of women continued to lead the leading positions. Our artists are also members of their family, friends and family in all areas of society who have been included in their gallery.

One of the most interesting works of Altay Sadigzadeh, one of the prominent representatives of our modern painting, is "The Evening" (1993). Here, a lady who misses the heat of the sun is depicted with a big leaf in the hands of the leaves of the tree during the sunset.

Женские портреты, созданные в период независимости

Резюме

После обретения независимости азербайджанское искусство, освобожденное от советской идеологии, вступило на новый путь. Как и в предыдущие периоды, женские портреты продолжали занимать лидирующие позиции. Наши художники также изображали образы членов своей семьи, друзей и женщин во всех областях общественной жизни были включены в их галерею. Одна из самых интересных работ Алтая Садигзаде, одного из ярких представителей нашей современной живописи, - «Вечер» (1993). Здесь женщина, которая скучает по солнечному теплу, изображена с большим листом в руках листьев дерева во время заката.

Şəkil.1.Ağabəyim ağa Ağabacı
(Kətan, yağlı boya. 100x140 sm. 2007)

Şəkil.2. “Monika Anna Mariya Bellucci” (Pastel. 70x70 . 2015)

Rəyçi: dos. X.Əsgərova